

ЗМІНИ СПОЖИВЧИХ ЦІН

Головне

Прискорення інфляційної динаміки за підсумком червня зумовлено дією чинників, сформованих шоком з боку пропозиції у форс-мажорних умовах війни (найбільшій проявився в збільшенні цін на продовольчому та паливному ринках), що в поєднанні з тиском з боку світових цін на енергоносії і продовольство, а також високим рівнем витрат у виробництві мало негативний синергетичний ефект на ціни в цілому.

Втім, за тих масштабів людських та економічних втрат, що зазнала Україна під час війни, темпи зростання споживчих цін наразі залишаються «стриманими» – за I півріччя цього року становлять 17,4%. Такий показник свідчить як про факт адаптації країни та суспільства, яке чинить спротив, до роботи в надзвичайних умовах війни, так і про сильну позицію Уряду щодо контролю за економічними процесами в країні, у т.ч. і в ціновій сфері.

Перспективи розвитку цінових процесів на ринку, як і впродовж попередніх місяців війни, залежать виключно від перебігу подій на полі бою. Але, навіть за такої природи невизначеності, упродовж найближчих місяців, варто розраховувати на впевнені дії Уряду щодо регулювання ринку, міцність запасів (насамперед продовольства та палива) та наявність фінансової допомоги від зовнішніх партнерів. При цьому, вагомим ризиком прискорення інфляції залишається загроза посилення девальвації гривні, на курс якої суттєво впливає дефіцит іноземної валюти внаслідок погіршення сальдо торгового балансу на фоні блокади портів, вплив валюти у зв'язку із перебуванням значної частини населення за межами країни. Втім, не варто очікувати крайнощів у ціновій динаміці, які мали б призвести до надвисоких гіперінфляційних темпів із тривалою негативною перспективою.

Держава в стані війни, у будь-якому випадку, контролюватиме цінові процеси на споживчому ринку.

Ключові показники	Зміни за рік, %		Зміни за місяць, %	
	Червень 2019-2021	Червень 2022	Червень 2019-2021	Червень 2022
Зміни споживчих цін	6,9	21,5	0,0	3,1
Базова інфляція	5,9	15,2	0,1	1,6
Небазова інфляція	8,4	30,2	-0,3	5,1

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Наразі цінова динаміка є віддзеркаленням адаптації споживчого ринку до змін на світовому ринку, а також до змін у джерелах та способах постачання, балансу попиту та пропозиції на внутрішньому ринку.

Довідково. За даними Держстату споживча інфляція за підсумком червня 2022 року, нетипово для цього місяця (вперше після 2017 року), прискорилася після травня, і повернулася до квітневого значення – 3,1% за місяць (2,7% у травні, 3,1% у квітні та 4,5% у березні цього року). Як результат прискорилася цінова динаміка й у річному обчисленні (червень 2022 року порівняно з червнем 2021 року) – до 21,5% (з 18% у попередньому місяці). В цілому за I півріччя цього року ціни зросли на 17,4%.

Рис. 1 Зміни споживчих цін, %

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Рис. 2 Зміни споживчих цін за розділами товарів та послуг, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат

Рис. 3 Зміни (гармонізованих) споживчих цін деяких країн та України в червні 2022 року, % у річному обчисленні

Джерело: Eurostat, U.S. Bureau of Labor Statistics, Держстат

Наразі прискорення інфляції притаманне багатьом світовим країнам, у т.ч. країнам ЄС, а також США. Дисбаланс на світовому продовольчому ринку та ринку енергоносіїв, який виник, у т.ч. й через наслідки повномасштабного вторгнення РФ в Україну, розігриває глобальну інфляцію і примушує центробанки до більш жорсткішої монетарної політики. Зі свого боку жорсткіші глобальні умови можуть зумовити боргову кризу, а геополітична фрагментація може перешкодити світовій торгівлі та співпраці, що також прискорюватиме інфляційні процеси в цілому.

Так, за даними Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) у червні середнє значення Індексу продовольчих цін зросло до 23,1% в річному обчисленні (хоча порівняно з попереднім місяцем, уже три місяці поспіль, спостерігається зниження – на 2,3% у червні).

В Україні в червні майже за половиною позицій продуктів харчування, за якими Держстат проводить статистичне спостереження, також відбулося прискорення зростання цін: на хліб (до 2,5% з 1,4% у попередньому місяці), м'ясо та м'ясопродукти (до 3,3% з 0,4% відповідно), яйця (до 17,2% з «мінус» 21,2%), цукор (до 10,9% з «мінус» 1,3%) та соняшникову олію (до 2,1% з 0,5%). Таке цінове прискорення як віддзеркалювало світові тенденції, так і мало особливе внутрішнє коріння, зумовлене як витратними чинниками («воєнна» логістика), так і швидкою зміною балансу попиту і пропозиції на внутрішньому ринку на фоні, з одного боку, активізації експорту, а з іншого – нарощування внутрішнього споживання.

Прискореними темпами дорожчала й сіль (до 16,7% з 13,7% місяцем раніше) через втрату основного внутрішнього виробника.

Водночас за деякими позиціями ціни й далі знижувалися, зокрема на яловичину (до «мінус» 1,8% з «мінус» 2,1% у попередньому місяці), борошно (до «мінус» 1,4% з «мінус» 0,3% відповідно), огірки (до «мінус» 27% з «мінус» 25,6%), помідори (до «мінус» 23,2% з «мінус» 14%) тощо. Крім того, відбулося «нетипове» для червня зниження цін на фрукти (до «мінус» 1,1% з «плюс» 11,5% відповідно) на фоні переспрямування попиту та, відповідно, цінового тиску на деяких сегментах ринку.

На світовому енергетичному ринку за даними Світового банку нафта марки Brent подорожчала на 6,9% за червень (в 1,6 раза в річному обчисленні). Таке зростання цін зумовлювало подальше зростання вартості палива та мастил в Україні на 21,3% (на 22,8% у попередньому місяці) в умовах налагодження нових ланцюгів постачання автомобільного пального, а це 0,6 в.п. до інфляції в цілому. У підсумку такий тиск з боку палива зумовив підвищення вартості проїзду в пасажирському транспорті, що й визначило подальше збільшення вартості послуг у сфері транспорту в цілому – на 11,2% (на 10,2% відповідно).

Враховуючи, що Національний банк, як і інші центробанки, у червні перейшов до більш жорсткої монетарної політики, в Україні серед інфляційних чинників і далі набирає вагу чинник витрат, який окрім залежності від вартості сировини,

Рис. 4 Зміни цін на продовольство, % у річному обчисленні

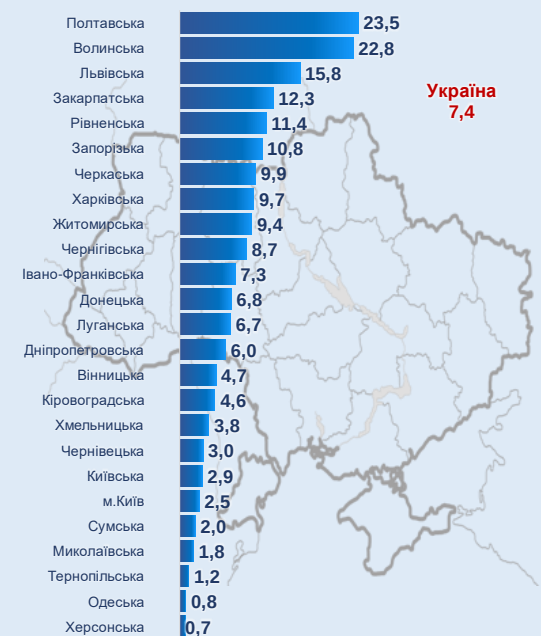
Джерело: ФАО, Держстат

Рис. 5 Зміни цін на пальне, % у річному обчисленні

Джерело: Світовий банк, Держстат

Рис. 6 Зміни вартості проїзду в автодорожньому пасажирському транспорті за регіонами в червні 2022 року, % за місяць

Джерело: Держстат

матеріалів, енергоносіїв, а також ускладненої у воєнний час логістики, зростає ще й під тиском жорстких кредитних умов на фоні постійної потреби в позикових коштах.

Й останнє, на чому варто наголосити, як на вагомому чиннику інфляції – це погіршення інфляційних очікувань як населення, так і бізнесу, що підтверджує високу чутливість до поточних умов на полі бою та складність «заякорення» очікувань на відносно незмінному рівні.

Безумовно, **крім інфляційних чинників, з іншого напрямку на ціни впливали і стримуючі чинники. Так, послаблення поточного цінового тиску відбувалося через звуження попиту, пов'язане** як значними обсягами еміграції, так і з суттєвим падінням доходів населення. Але цей чинник не є визначальним. Адже наразі природа інфляції знаходиться не в монетарній площині.

Як і раніше, **чинник обмеженої купівельної спроможності та зміни пріоритетів у споживання на фоні потужної міграції відбивається, у першу чергу, на товарах, що не є засобами виживання, або таких, ціни на які за умов мирного (і не пандемічного) часу мали значну «мотиваційну» складову.** Переважно, йдеться про одяг і взуття – продовжується процес їх здешевлення за рахунок падіння попиту («мінус» 1,4% за червень та «мінус» 0,2% за травень).

Крім того, рішення Уряду щодо утримання комунальних тарифів для населення (цінові темпи на них були мінімальними – 0,6% за житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива), є такими, що помітно стримують ціновий тиск на населення, значна частина якого істотно потерпає внаслідок війни.

Утримання стабільного значення офіційного обмінного курсу гривні також обмежувало негативний вплив на ціни з боку імпоротної складової.

Довідково. У червні, як і впродовж попередніх місяців, в умовах воєнного стану, офіційний курс гривні до долара США залишався незмінним – зафіксований на рівні 29,25 грн/дол. США, хоча й ринкові коливання готівкового обмінного курсу фіксували його відносну стабільність. Так, середньозважений курс «продажу» готівкової гривні до долара США зміцнився на 0,8% до 35,52 грн/дол. США на кінець червня.

У підсумку **зростання базової компоненти інфляції становило 1,6% за місяць (1,4% за травень), внесок – 0,9 в.п. (0,8 в.п. відповідно), та 15,2% у річному обчисленні (13,8% відповідно).**

Зростання небазової компоненти інфляції, насамперед через подорожчання як продуктів харчування, які є сировинними або з низьким ступенем обробки (м'ясо, молоко, яйця), так і послуг у транспортній сфері, прискорилося й за розрахунками Мінекономіки становило 5,1% за місяць (4,4% за травень), внесок – 2,2 в.п. (1,9 в.п. відповідно), у річному обчисленні небазова компонента також прискорилося – до 30,2% (23,8% відповідно).

Перспективи розвитку цінових процесів на споживчому ринку, як і впродовж попередніх місяців війни, залежать виключно від перебігу подій на полі бою. Але, навіть за такої природи невизначеності, упродовж найближчих місяців, варто розраховувати на впевнені дії Уряду щодо регулювання ринку,

Рис. 7 Зміни цін на природний газ, % у річному обчисленні

Джерело: Світовий банк, Держстат

Рис. 8 Індекси інфляційних та девальваційних очікувань, пунктів

Джерело: Info Sapiens

Рис. 9 Ринок праці, тис. осіб

Джерело: Державний центр зайнятості

Рис. 10 Зміни грошової маси та бази, % у річному обчисленні

Джерело: Національний банк

міцність запасів (насамперед продовольства та палива) та наявність фінансової допомоги від зовнішніх партнерів. Водночас ризиком перманентних сплесків різкого зростання цін за значною кількістю товарів та послуг практично за всіма секторами споживання залишається руйнація об'єктів критичної інфраструктури та втрата можливості продовжувати господарську діяльність для суб'єктів господарювання через триваючі бойові дії та, відповідно, порушення динаміки пропозиції.

Також, вагомим ризиком прискорення інфляції залишається загроза посилення девальвації гривні, на курс якої суттєво впливає дефіцит іноземної валюти внаслідок погіршення сальдо торгового балансу на фоні блокади портів, вплив валюти у зв'язку із перебуванням значної частини населення за межами країни.

Втім, не варто очікувати крайнощів у ціновій динаміці, які мали б призвести до надвисоких гіперінфляційних темпів із тривалою негативною перспективою.

Держава в стані війни, у будь-якому випадку, контролюватиме цінові процеси на споживчому ринку.

Рис. 11 Базова та небазова інфляція, % у річному обчисленні

Джерело: Держстат, розрахунки Мінекономіки

Темпи приросту/зниження ІСЦ за розділами товарів та послуг

Ключові показники	Травень 2022 року			Червень 2022 року		
	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %	Зміни за місяць, %	Внески, в.п.	Зміни за рік, %
Усі товари та послуги	2,7	–	18,0	3,1	–	21,5
Базовий ІСЦ	1,4	0,80	13,8	1,6	0,92	15,2
Небазовий ІСЦ	4,4	1,88	23,8	5,1	2,18	30,2
Зміни цін за розділами товарів та послуг						
Продукти харчування та безалкогольні напої	2,7	1,18	23,6	3,2	1,40	27,7
Алкогольні напої, тютюнові вироби	3,9	0,34	17,7	2,4	0,22	19,3
Одяг і взуття	-0,2	-0,01	-5,7	-1,4	-0,07	-4,3
Житло, вода, електроенергія, газ та інші види палива	0,4	0,03	3,5	0,6	0,05	3,8
Водопостачання	0,0	0,00	12,8	0,0	0,00	12,8
Водовідведення	0,0	0,00	15,9	0,0	0,00	15,9
Електроенергія	0,0	0,00	-7,4	0,0	0,00	-7,4
Природний газ	-0,4	-0,01	10,1	0,0	0,00	9,4
Гаряча вода, опалення	0,2	0,00	1,2	0,0	0,00	1,2
Предмети домашнього вжитку	1,8	0,09	12,0	2,5	0,13	14,1
Охорона здоров'я	-0,9	-0,06	13,1	0,5	0,04	13,2
Транспорт	10,2	0,94	29,3	11,2	1,05	42,4
Паливо та мастила	22,8	0,63	57,5	21,3	0,59	90,9
Зв'язок	1,0	0,03	9,0	0,9	0,03	10,0
Відпочинок і культура	0,2	0,01	9,4	1,3	0,06	10,2
Освіта	0,0	0,00	16,2	0,1	0,00	15,9
Ресторани та готелі	3,1	0,08	15,7	1,3	0,03	15,9
Різні товари та послуги	0,6	0,02	12,4	1,7	0,07	13,9

Джерело. Держстат, розрахунки Мінекономіки

Примітка. За рахунок округлень, які виникали у зв'язку з електронною обробкою інформації, сума внесків за розділами товарів та послуг може не дорівнювати підсумку